

ISSN: 1991-3494 (Print)
ISSN: 2518-1467 (Online)

**SCIENTIFIC JOURNAL OF
PEDAGOGY AND ECONOMICS**

**№2
2026**

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

CENTRAL ASIAN ACADEMIC
RESEARCH CENTER

SCIENTIFIC JOURNAL OF PEDAGOGY AND ECONOMICS

PUBLISHED SINCE 1944

2 (420)

March – April 2026

ALMATY, 2026

EDITOR-IN-CHIEF:

ABYLKASSIMOVA Alma Yesimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of Central Asian Academic Research Center, Director of the Center for the Development of Pedagogical Education, Head of the Department of Methods of Teaching Mathematics, Physics and Computer Science at Abai KazNPU (Almaty, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124>.

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

SEMBIEVA Lyazzat Myktybekovna, Doctor of Economics, Professor of the Eurasian National University (Astana, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302>.

EDITORIAL BOARD:

RICHELLE Marynowski, PhD in Education, Professor, Faculty of Education, University of Lethbridge, (Alberta, Canada), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920>.

SHISHOV Sergey Evgenievich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education, Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966>.

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Karaganda University named after E.A. Buketov (Karaganda, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549>.

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-Chief of the journal "Standards and Monitoring in Education" (Moscow, Russia), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462>.

BULATBAEVA Kulzhanat Nurymzhanovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin (Astana, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122>.

PETR Hájek, PhD, Unicorn University, Associate Professor, Department of Finance, (Prague, Czech Republic), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404>.

JUMAN Jappar, Doctor of Economics, Professor, Honorary Academician of Central Asian Academic Research Center, Honored Worker of Kazakhstan, Director of the Center for International Applied Research Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900>; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874>.

LUKYANENKO Irina Grigorievna, Doctor of Economics, Professor, Head of Department of the National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kyiv, Ukraine), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510>.

YESIMZHANOVA Saira Rafihevna, Doctor of Economics, Professor of the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098>.

Scientific Journal of Pedagogy and Economics

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: «Central Asian Academic Research Center» LLP (Almaty).

The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan

№ KZ50VPY00121155, issued on 05.06.2025

Thematic focus: «*publication of the results of new achievements in the field of fundamental sciences*»

Periodicity: 6 times a year.

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Central Asian Academic Research CenterB» LLP, 2026

БАС РЕДАКТОР:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Педагогикалық білім беруді дамыту орталығының директоры, Абай атындағы ҚазҰПУ математика, физика және информатиканы оқыту әдістемесі кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124>.

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СЕМБИЕВА Ләззат Мықтыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Астана, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302>.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

РИШЕЛЬ Мариновски, білім беру саласындағы PhD, Летбридж университеті педагогика факультетінің профессоры, (Альберта, Канада), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920>.

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және басқару университетінің кәсіби білім беру педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966>.

ӘБІЛДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549>.

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар мен мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462>.

БОЛАТБАЕВА Күлжанат Нұрымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Астана, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122>.

ПЕТР Хайек, PhD, Юникорн университеті, Қаржы департаментінің қауымдастырылған профессоры (Прага, Чехия), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404>.

ЖҰМАН Жаппар, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, ҚР ҰҒА құрметті академигі, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Халықаралық қолданбалы зерттеулер орталығының директоры (Алматы, Қазақстан). <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900>; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874>.

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилянская академия» ұлттық университеті кафедрасының меңгерушісі (Киев, Украина), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510>.

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафиққызы, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры (Алматы, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098>.

Scientific Journal of Pedagogy and Economics

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Орталық Азия академиялық ғылыми орталығы» ЖШС (Алматы қ.).

Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 05.06.2025 ж. берілген № **KZ50VPY00121155** мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *«іргелі ғылым салалары бойынша жаңа жетістіктердің нәтижелерін жариялау»*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Орталық Азия академиялық ғылыми орталығы» ЖШС, 2026

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования, заведующая кафедрой методики преподавания математики, физики и информатики КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124>.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СЕМБИЕВА Лязат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Астана, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302>.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

РИШЕЛЬ Мариновски, PhD в области образования, профессор факультета педагогики Летбриджского университета, (Альберта, Канада), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920>.

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966>.

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А. Букетова (Караганда, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549>.

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462>.

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Астана, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122>.

ПЕТР Хайек, PhD, университет Юникорн, ассоциированный профессор Департамента финансов, (Прага, Чехия), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404>.

ЖУМАН Жаппар, доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель Казахстана, почетный академик НАН РК, директор Центра Международных прикладных исследований Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900>; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874>.

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510>.

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098>.

Scientific Journal of Pedagogy and Economics

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: ТОО «Центрально-азиатский академический научный центр» (г. Алматы).

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан

№ KZ50VPY00121155 выданное 05.06.2025 г.

Тематическая направленность: «публикация результатов новых достижений области фундаментальных наук».

Периодичность: 6 раз в год.

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© ТОО «Центрально-азиатский академический научный центр», 2026

CONTENTS

PEDAGOGY

Aitimbaev A., Issayev M., Apendiyev T. Scientific and methodological opportunities for using archival materials in teaching the history of Kazakhstan in higher education institutions.....	19
Akhmetova G., Kabdusheva A., Mussina A. A quantitative study on university students' academic writing challenges and learning needs.....	40
Akhmetova Zh.A., Nurgali S., Nurmetova D. Pedagogical foundations of using digital resources in teaching academic writing.....	57
Bekbolat Zh., Zholmakhanova A., Yildirim S. Theoretical foundations of teaching M. Shokai's letters through a research-based approach.....	72
Berdenkulova A.Zh., Zhandavletova R.B., Nazarova G.A. A pedagogical model for improving educational quality through the "comfortable school - society - university" partnership.....	88
Duisenova G., Shyndaliyev N., Shadiev R. Comparative analysis of traditional and virtualized programming education.....	104
Yeskendirova A., Kassenova N., Nogoyev Y. Comparative analysis of texts created by AI and texts developed using quantization technology.....	121
Zhanysbekova Sh., Nurmakhanova Zh., Akasheva A. Actual problems of the formation of pragmatic competence: research based on the results of content analysis.....	136
Zulpykhar Zh.E., Kapanova D.E., Zhilmagambetova R.Z. Modern resources and technologies as a foundation for the development of teachers' professional competencies.....	153
Isaeva A., Ananyeva S. Axiological interpretation of the Kazakhstan theme in the works of K. Paustovsky: methodological approaches to teaching at the university.....	172
Kabzhalelov K.R., Korganbayeva Zh.K., Nurakhmetova A.R. Developing critical thinking through modern chatbots in chemistry education.....	190
Kazhenova Zh.S., Kydyralina L.M., Rakhmatullina Z.T. Problems of developing students' engineering skills.....	208

Kaldarova A., Vasquez M., Kulgildinova T. Developing students' profession-oriented speaking skills through ChatGPT.....	229
Kapbarova G.Sh., Gundogdu A., Baidalieva E.A. History teaching methodology: theoretical and practical foundations of the competency-based approach.....	243
Kozhakhanova L., Amirova A. Prospects for developing media literacy among primary school students.....	260
Kuzhagulova G., Sydykova R., Smailova M Features of education of national values in visually impaired students through Kazakh lyric songs.....	278
Markhmadova Zh.K., Kassymova G.K., Okenova B. Pedagogical aspects of developing and assessing the digital competence of pedagogy-psychologists.....	297
Mateyeva M., Yeralin K., Burkitbaev T. Training future teachers of artistic work for art-historical regional studies.....	318
Makhanov N., Nishanova K. Development of students' cognitive competencies through museum-based education: evidence from South Kazakhstan.....	333
Myrzagereikyzy G., Yermekova Zh.K., Aldzhambekova G.T. The use of action research in preparing future physics teachers for the development of functional literacy of students.....	348
Reginbayeva N., Nametkulova F. Methodological foundations of professionally-oriented physics education based on STEM education for future air transport specialists.....	365
Serikbayeva N., Orynbekova A., Tuyakova U. Methodology for developing digital competence of educational psychologists in modern education.....	385
Toiganbekova M.E., Kazhigalieva G.A. Aspects of creation and specification of educational texts for increasing the effectiveness of training.....	409
Shegebayeva G., Zhumasheva T., Nurbekova S. Prerequisites for the preparation of future educators for the creation of a health-educational environment based on nutriscology.....	422
Shishov S.E., Iovbak A.S., Verko Y.A. Integrated modular physics experiment as a means of organizing students' experimental activities in secondary school.....	443

ECONOMICS

Abdimoldayeva A., Madysheva A., Zhunussova G. Transformation of logistics cost accounting in the agro-industrial complex under digitalization.....	461
Abuova Zh., Duiskenova R., Kadyrbekova D. The concept of sustainable development of the hotel business based on digital transformation and environmental management.....	479
Amantay Mukhit, Kanabekova M., Oralbayeva Zh. Digitalization as a driver of Kazakhstan's economic growth: econometric analysis and structural effects.....	494
Ashim N., Dzhrauova K., Kushenova M. Improving the management of agricultural subsidies: Kyzylorda region.....	511
Assemova R., Abdibekov S., Aitbayeva D. Energy efficiency and innovation in agriculture: empirical evidence from Southern Kazakhstan.....	535
Assanova Zh., Baimukhanova S., Konysbaeva G. Environmental accounting, ESG reporting and digitalization: impact on cost reduction and sustainable development.....	554
Baigelova A., Sadykova Zh., Epanchintseva S. Industrial economy transformation in Kazakhstan: structural shifts, digitalization and productivity growth.....	571
Beisekova Zh., Mutaliyeva A., Kunshigarova L. Transformation of entrepreneurial activity in Kazakhstan in 2000–2025.....	590
Beisenbayeva A., Kambarov B., Samenova N. Development of small and medium-sized enterprises in Almaty: ecosystem factors and structural dynamics.....	611
Bekisheva A., Beketova K., Dorohova N. Human resource management practices and employee perceptions in Kazakhstan's civil service.....	629
Bissenbayeva S., Kireyeva A., Zhumaxanova K. Digitalization, government support and innovation activity: evidence from regional analysis in Kazakhstan.....	646
Em O.L., Kim D. Features of risk management in collective investment.....	665

Ibrayeva A., Kenesheva G., Arynova Zh. Qualification mismatch in the labour market of an industrial region: a conceptual model and measurement mechanism.....	684
Juman J., Mukhtarova K.S., Liao Z. The modern model of China's economic cooperation with Central Asian countries.....	701
Karakulova A., Bakirbekova A., Zhangirova R. Improving the efficiency of digital transformation of agricultural enterprises: an empirical analysis of Kostanay region.....	718
Kuralbayeva A.Sh., Issayeva G.K., Zhussipova E.E. Energy-saving technologies in irrigated agriculture of Southern Kazakhstan: economic and environmental effects.....	734
Naimanova Zh., Bakirbekova A., Kuralbayeva R. Digital inequality and agricultural productivity: evidence from Southern Kazakhstan....	749
Nartbayeva A., Dadabayeva D., Altuntas G. Economic resilience of single-industry towns in Kazakhstan: a dynamic analysis of socio-economic indicators.....	767
Nurlanuly A., Petrovčiková K., Shalbolova U.Zh. Comparative analysis of aviation market development models in Kazakhstan and Slovakia.....	785
Nyshanbayeva U., Moldashbayeva L., Urazbayeva Z. Accounting and valuation of investment projects in digital tourism: an integrated approach.....	801
Shegir G., Kerimova U., Kabi Sh. The transition of the agro-industrial complex of the Almaty region to the production of value-added products.....	819
Shiganbayeva N., Razakova D., Orlowska R. Trade turnover between China and Kazakhstan in the context of contemporary analytical studies: factors, challenges, and risks.....	840
Tuzubekova M., Zhunusova A., Kadirova N. Analysis of SME support incentives in the manufacturing industry of the Republic of Kazakhstan.....	857
Yeraliyeva Ya., Ruziyeva E., Alimbekova B. Trend and structure of research on digital financial literacy: bibliometric approach.....	877
Zhassan G., Taibek Zh., Imanova G. Climate risk management in the banking sector: ESG-based global and Kazakhstani experience.....	891

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Айтимбаев А.Т., Исаев М.С., Апендиев Т.А. Қазақстан тарихын жоғары оқу орындарында оқытуда архив материалдарын пайдаланудың ғылыми-әдістемелік мүмкіндіктері (1920–1950 жж. Оңтүстік Қазақстандағы саяси қуғын-сүргін құрбандары тағдырлары негізінде).....	19
Ахметова Г.С., Кабдушева А.Б., Мусина А.Б. Университет студенттерінің академиялық жазылымдағы қиындықтары мен оқу қажеттіліктеріне арналған сандық зерттеу.....	40
Ахметова Ж.А., Нұрғали С., Нурметова Д. Академиялық жазуды оқытуда сандық ресурстарды пайдаланудың педагогикалық негіздері.....	57
Бекболат Ж.Н., Жолмаханова А.Б., Сейфуллах Йылдырым Мұстафа Шоқай хаттарын зерттеушілік әдіс арқылы оқытудың теориялық негіздері.....	72
Берденкулова А.Ж., Жандавлетова Р.Б., Назарова Г.А. «Жайлы мектеп – қоғам – университет» серіктестігі негізінде білім сапасын арттырудың педагогикалық моделі.....	88
Ескендірова А.А., Касенова Н.Б., Ногоев Ю.Я. ЖИ арқылы жасалған мәтіндер мен кванттау технологиясы арқылы әзірленген мәтіндердің салыстырмалы талдауы.....	104
Жанысбекова Ш., Нурмаханова Ж., Акашева Ә. Прагматикалық құзіреттілікті қалыптастырудың өзекті мәселелері: контент-анализ нәтижелері бойынша зерттеу.....	121
Дүйсенова Г.А., Шындалиев Н.Т., Шадиев Р.Н. Дәстүрлі және виртуалды бағдарламалау білімінің салыстырмалы талдауы.....	136
Зулпыхар Ж.Е., Капанова Д.Е., Жилмагамбетова Р.З. Педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамытудың негізі ретінде қазіргі заманғы ресурстар мен технологиялар.....	153
Исаева А.А., Ананьева С.В. К. Паустовский шығармашылығындағы Қазақстан тақырыбының аксиологиялық интерпретациясы: жоғары оқу орнында оқытудың әдіснамалық тәсілдері.....	172
Кабжалелов К.Р., Қорғанбаева Ж.Қ., Нурахметова А.Р. Химияны оқыту барысында заманауи чат-боттар арқылы сыни ойлауды дамыту.....	190

Каженова Ж.С., Қыдыралина Л.М., Рахматулина З.Т. Оқушылардың инженерлік дағдыларын дамыту мәселелері.....	208
Калдарова А.К., Васкес М.А., Кульгильдинова Т.А. Студенттердің кәсіби-бағдарланған айтылым дағдыларын ChatGPT арқылы дамыту.....	229
Капбарова Г.Ш., Гюндогду А., Байдалиева Э.А. Тарихты оқыту әдістемесі: құзыреттілікке негізделген тәсілді қолданудың теориялық және практикалық негіздері.....	243
Кожыханова Л., Амирова А. Бастауыш сынып оқушыларының медиасауаттылығын дамыту перспективалары.....	260
Кужагулова Г.Е., Сыдыкова Р.Ш., Смаилова М.С. Көру қабілеті бұзылған білім алушыларды қазақтың лирикалық әндері арқылы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеудің ерекшеліктері.....	278
Мархмадова Ж.Қ., Касымова Г.К., Өкенова Б. Педагог-психологтың цифрлық құзыреттілігін қалыптастыру және бағалаудың педагогикалық аспектілері.....	297
Матеева М.А., Ералин Қ., Буркитбаев Т. Болашақ көркем еңбек мұғалімдерін өнертанымдық өлкетануға даярлау.....	318
Маханов Н., Нишанова К. Музейлік білім беру негізінде оқушылардың танымдық құзыреттіліктерін дамыту (Оңтүстік Қазақстан мысалында).....	333
Мырзагерейқызы Г., Еркемова Ж.К., Алджамбекова Г.Т. Болашақ физика мұғалімдерін оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға даярлауда action research пайдалану.....	348
Регинбаева Н.А., Наметкулова Ф.Д. Болашақ әуе транспорты мамандарына физиканы STEM білім беру негізінде кәсіби-бағдарлы оқытудың әдістемелік негіздері.....	365
Серикбаева Н.Б., Орынбекова А.С., Туякова У.Ж. Қазіргі білім беруде педагог-психологтардың цифрлық құзыреттілігін дамыту әдістемесі.....	385
Тойғанбекова М.Е., Қажығалиева Г.А. Оқытудың тиімділігін арттыру үшін оқу мәтіндерін құру және нақтылау аспектілері.....	409

Шегебаева Г.У., Жумашева Т.С., Нурбекова С.М.
Болашақ тәрбиешілерді нутрициология негізінде денсаулық сақтау-білім беру ортасын құруға дайындаудың алғышарттары.....422

Шишов С.Е., Иовбак А.С., Верко Е.А.
Орта мектепте оқушылардың эксперименталдық қызметін ұйымдастыру құралы ретінде интеграцияланған модульді физика эксперименті.....443

ЭКОНОМИКА

Абдимолдаева А., Мадышева А., Жунусова Г.
Цифрландыру жағдайында агроөнеркәсіптік кешендегі логистикалық шығындар есебін қайта құру.....461

Абуова Ж., Дүйсеннова Р., Кадырбекова Д.
Цифрлық трансформация және экологиялық басқару негізіндегі қонақ үй бизнесінің тұрақты даму тұжырымдамасы.....479

Әшім Н., Джрауова К., Кушенова М.
Ауылшаруашылығы субсидияларын басқаруды жетілдіру: Қызылорда облысы...494.

Мұхит Амантай, Кенабекова М., Оралбаева Ж.
Цифрландыру Қазақстанның экономикалық өсуінің драйвері ретінде: эконометрикалық талдау және құрылымдық әсерлер.....511

Асемова Р., Абдибеков С., Айтбаева Д.
Ауылшаруашылығындағы энергия тиімділігі және инновациялар: Оңтүстік Қазақстан бойынша эмпирикалық дәлелдер.....535

Асанова Ж., Баймуханова С., Қонысбаева Г.
Экологиялық есеп, ESG-есептілік және цифрландыру: шығындарды төмендетуге және орнықты дамуға әсері.....554

Байгелова А., Садыкова Ж., Епанчинцева С.
Қазақстандағы өнеркәсіп экономикасының трансформациясы: құрылымдық өзгерістер, цифрландыру және өнімділіктің өсуі.....571

Бейсекова Ж., Муталиева А., Куншигарова Л.
2000–2025 жылдары Қазақстандағы кәсіпкерлік қызметтің трансформациясы.....590

Бейсенбаева А., Қамбаров Б., Саменова Н.
Алматыда шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту: экожүйелік факторлар және құрылымдық динамика.....611

Бекишева А., Бекетова К., Дорохова Н.
Қазақстанның мемлекеттік қызметіндегі адам ресурстарын басқару тәжірибелері және қызметкерлердің қабылдауы.....629

Бисенбаева С., Киреева А., Жұмаксанова К.

Цифрландыру, мемлекеттік қолдау және инновациялық белсенділік:
Қазақстан өңірлерінің талдауы.....646

Эм О.Л., Ким Д.

Ұжымдық инвестициялардағы тәуекелдерді басқарудың ерекшеліктері.....665

Ибраева А., Кенешева Г., Арынова Ж.

Өнеркәсіптік өңірдің еңбек нарығындағы біліктілік сәйкессіздігі:
тұжырымдамалық модель және өлшеу тетігі.....684

Жұман Ж., Мұхтарова К.С., Ляо Чжан

Қытайдың Орталық Азия елдерімен экономикалық ынтымақтастығының
заманауи моделі.....701

Қаракұлова А., Бакирбекова А., Жангирова Р.

Ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының цифрлық трансформациясының
тиімділігін арттыру: Қостанай облысының эмпирикалық талдауы.....718

Құралбаева А.Ш., Исаева Г.К., Жусипова Э.Е.

Оңтүстік Қазақстанның суармалы ауыл шаруашылығындағы энергия үнемдеу
технологиялары: экономикалық және экологиялық тиімділік.....734

Найманова Ж., Бакирбекова А., Құралбаева Р.

Цифрлық теңсіздік және ауыл шаруашылығының өнімділігі:
Оңтүстік Қазақстан деректері.....749

Нартбаева А., Дадабаева Д., Алтунташ Г.

Қазақстан моноқалаларының экономикалық резиленттілігі: әлеуметтік-
экономикалық көрсеткіштердің динамикалық талдауы.....767

Нұрланұлы А., Петровчикова К., Шалболова У.Ж.

Қазақстан мен Словакияның авиациялық нарықтарының даму модельдерін
салыстырмалы талдау.....785

Нышанбаева Ұ., Молдашбаева Л., Уразбаева З.

Цифрлық туризмдегі инвестициялық жобаларды есепке алу және бағалау:
интеграцияланған тәсіл.....801

Шегір Г., Керимова У., Қаби Ш.

Алматы облысының агроөнеркәсіптік кешенінің қосылған құны бар өнім
өндіруге көшуі.....819

Шиганбаева Н., Разакова Д., Орловска Р.

Қытай мен Қазақстан арасындағы тауар айналымы: факторлар, мәселелер
және тәуекелдер.....840

Тузубекова М., Жунусова А., Кадирова Н. Қазақстан Республикасының өңдеу өнеркәсібіндегі шағын және орта бизнесті ынталандыруды талдау.....	857
Ералиева Я., Рузиева Э., Алимбекова Б. Цифрлық қаржылық сауаттылық бойынша зерттеулердің тенденциялары мен құрылымы: библиометриялық тәсіл.....	877
Жасан Г.Ж., Тайбек Ж.Қ., Иманова Г.А. Банк секторындағы климаттық тәуекелдерді басқару: ESG негізіндегі әлемдік және қазақстандық тәжірибе.....	891

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Айтимбаев А.Т., Исаев М.С., Апендиев Т.А.

Научно-методические возможности использования архивных материалов при преподавании истории Казахстана в высших учебных заведениях (на примере судеб жертв политических репрессий в Южном Казахстане в 1920–1950 гг.).....19

Ахметова Г.С., Кабдушева А.Б., Мусина А.Б.

Количественное исследование проблем академического письма и образовательных потребностей студентов университета.....40

Ахметова Ж.А., Нурғали С., Нурметова Д.

Педагогические основы использования цифровых ресурсов в обучении академическому письму.....57

Бекболат Ж.Н., Жолмаханова А.Б., Сейфуллах Йылдырым

Теоретические основы обучения письмам М. Шокая исследовательским методом.....72

Берденкулова А.Ж., Жандавлетова Р.Б., Назарова Г.А.

Педагогическая модель повышения качества образования на основе партнёрства «комфортная школа – общество – университет».....88

Дуйсенова Г.А., Шындалиев Н.Т., Шадиев Р.Н.

Сравнительный анализ традиционного и виртуализированного обучения программированию.....104

Ескенди́рова А.А., Касенова Н.Б., Ногоев Ю.Я.

Сравнительный анализ текстов, созданных ИИ и текстов, разработанных с помощью технологии квантования.....121

Жанысбекова Ш., Нурмаханова Ж., Акашева А.

Актуальные проблемы формирования прагматической компетенции: исследование по результатам контент-анализа.....136

Зулпыхар Ж.Е., Капанова Д.Е., Жилмагамбетова Р.З.

Современные ресурсы и технологии как основа развития профессиональных компетенций педагогов.....153

Исаева А.А., Ананьева С.В.

Аксиологическая интерпретация казахстанской тематики в творчестве К. Паустовского: методологические подходы к преподаванию в вузе.....172

Кабжалелов К.Р., Корганбаева Ж.К., Нурахметова А.Р. Развитие критического мышления с помощью современных чат-ботов при обучении химии.....	190
Каженова Ж.С., Кыдыралина Л.М., Рахматуллина З.Т. Проблемы развития инженерных навыков учащихся.....	208
Калдарова А.К., Васкез М.А., Кульгильдинова Т.А. Развитие профессионально ориентированных навыков устной речи студентов с использованием ChatGPT.....	229
Капбарова Г.Ш., Гюндогду А., Байдалиева Э.А. Методика преподавания истории: теоретические и практические основы применения компетентностного подхода.....	243
Кожыханова Л., Амирова А. Перспективы развития медиаграмотности среди учащихся начальной школы.....	260
Кужагулова Г.Е., Сыдыкова Р.Ш., Смаилова М.С. Особенности воспитания национальных ценностей у слабовидящих обучающихся через казахские лирические песни.....	278
Мархмадова Ж.К., Касымова Г.К., Окенова Б. Педагогические аспекты формирования и оценки цифровой компетентности педагогов-психологов.....	297
Матеева М.А., Ералин К., Буркитбаев Т. Подготовка будущих учителей художественного труда к искусствоведческому краеведению.....	318
Маханов Н., Нишанова К. Развитие познавательных компетенций учащихся на основе музейного образования (на примере Южного Казахстана).....	333
Мырзагерейкызы Г., Еркекова Ж.К., Алджамбекова Г.Т. Использование action research в подготовке будущих учителей физики к развитию функциональной грамотности учащихся.....	348
Регинбаева Н.А., Наметкулова Ф.Д. Методические основы профессионально-ориентированного обучения физике на основе STEM образования для будущих специалистов воздушного транспорта.....	365
Серикбаева Н.Б., Орынбекова А.С., Туякова У.Ж. Методика развития цифровой компетентности педагогов-психологов в современном образовании.....	385

Тойганбекова М.Е., Кажигалиева Г.А.

Аспекты создания и спецификации учебных текстов для повышения эффективности обучения.....409

Шегебаева Г.У., Жумашева Т.С., Нурбекова С.М.

Предпосылки подготовки будущих воспитателей к созданию здоровьесберегающей образовательной среды на основе нутрициологии.....422

Шишов С.Е., Иовбак А.С., Верко Е.А.

Интегрированный модульный физический эксперимент как средство организации экспериментальной деятельности учащихся в средней школе.....443

ЭКОНОМИКА**Абдимолдаева А., Мадышева А., Жунусова Г.**

Трансформация учета логистических затрат в агропромышленном комплексе в условиях цифровизации.....461

Абуова Ж., Дуйскенова Р., Кадырбекова Д.

Концепция устойчивого развития гостиничного бизнеса на основе цифровой трансформации и экологического менеджмента.....479

Ашим Н., Джрауова К., Кушенова М.

Совершенствование управления агросубсидиями: Кызылординская область.....494

Мухит Амантай, Канабекова М., Оралбаева Ж.

Цифровизация как драйвер экономического роста Казахстана: эконометрический анализ и структурные эффекты.....511

Асемова Р., Абдибеков С., Айтбаева Д.

Энергоэффективность и инновации в сельском хозяйстве: эмпирические данные Южного Казахстана.....535

Асанова Ж., Баймуханова С., Конысбаева Г.

Экологический учет, ESG-отчетность и цифровизация: влияние на снижение издержек и устойчивое развитие.....554

Байгелова А., Садыкова Ж., Епанчинцева С.

Трансформация промышленной экономики Казахстана: структурные сдвиги, цифровизация и рост производительности.....571

Бейсекова Ж., Муталиева А., Куншигарова Л.

Трансформация предпринимательской деятельности в Казахстане в 2000–2025 годах.....590

Бейсенбаева А., Камбаров Б., Саменова Н. Развитие малого и среднего предпринимательства в Алматы: экосистемные факторы и структурная динамика.....	611
Бекишева А., Бекетова К., Дорохова Н. Практики управления человеческими ресурсами и восприятие сотрудников в государственной службе Казахстана.....	629
Бисенбаева С., Киреева А., Жумаксанова К. Цифровизация, государственная поддержка и инновационная активность: региональный анализ Казахстана.....	646
Эм О.Л., Ким Д. Особенности управления рисками в сфере коллективных инвестиций.....	665
Ибраева А., Кенешева Г., Арынова Ж. Несоответствие квалификации на рынке труда промышленного региона: концептуальная модель и механизм измерения.....	684
Жуман Ж., Мухтарова К.С., Ляо Чжан Современная модель экономического сотрудничества Китая со странами Центральной Азии.....	701
Каракулова А., Бакирбекова А., Жангирова Р. Повышение эффективности цифровой трансформации сельскохозяйственных предприятий: эмпирический анализ Костанайской области.....	718
Куралбаева А.Ш., Исаева Г.К., Жусипова Э.Е. Энергосберегающие технологии в орошаемом сельском хозяйстве Южного Казахстана: экономические и экологические эффекты.....	734
Найманова Ж., Бакирбекова А., Куралбаева Р. Цифровое неравенство и продуктивность сельского хозяйства: данные из Южного Казахстана.....	749
Нартбаева А., Дадабаева Д., Алтунташ Г. Экономическая резилиентность моногородов Казахстана: динамический анализ социально-экономических показателей.....	767
Нурланулы А., Петровчикова К., Шалболова У.Ж. Сравнительный анализ моделей развития авиационных рынков Казахстана и Словакии.....	785
Нышанбаева У., Молдашбаева Л., Уразбаева З. Учет и оценка инвестиционных проектов в цифровом туризме: интегрированный подход.....	801

Шегир Г., Керимова У., Каби Ш.

Переход агропромышленного комплекса Алматинской области к производству продукции с добавленной стоимостью.....819

Шиганбаева Н., Разакова Д., Орловска Р.

Товарооборот Китая и Казахстана: факторы, проблемы и риски.....840

Тузубекова М., Жунусова А., Кадилова Н.

Анализ стимулирования малого и среднего бизнеса в обрабатывающей промышленности Республики Казахстан.....857

Ералиева Я., Рузиева Э., Алимбекова Б.

Тенденции и структура исследований цифровой финансовой грамотности: библиометрический подход.....877

Жасан Г.Ж., Тайбек Ж.Қ., Иманова Г.А.

Управление климатическими рисками в банковском секторе: стандарты ESG в мировом и казахстанском опыте.....891

SCIENTIFIC JOURNAL OF PEDAGOGY AND ECONOMICS

ISSN 1991-3494

Volume 2.

Number 420 (2026), 278-296

<https://doi.org/10.32014/2026.2518-1467.1159>

UDC: 372.8.:78

IRSTI: 14.25.09, 14.29.25, 18.41.91

© **Kuzhagulova G., Sydykova R. *, Smailova M., 2026.**

Ozbekali Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University,

Shymkent, Kazakhstan.

E-mail: Gulnarkuzh@gmail.com

FEATURES OF EDUCATION OF NATIONAL VALUES IN VISUALLY IMPAIRED STUDENTS THROUGH KAZAKH LYRIC SONGS

Kuzhagulova Gulnar — Ozbekali Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University, Candidate of Pedagogical Sciences, Shymkent, Kazakhstan,

E-mail: Gulnarkuzh@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-6072-1509>;

Sydykova Roza — Ozbekali Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Shymkent, Kazakhstan,

E-mail: Sydykova_roza@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-712-3078>;

Smailova Maya — Ozbekali Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University, Master of Educational Sciences, Shymkent, Kazakhstan,

E-mail: smailmaya76@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-9378-0532>.

Abstract. The article examines the features of using Kazakh lyrical songs in the teaching process with the aim of instilling national values in visually impaired students. The issue of developing inclusive education in modern society is being addressed on the basis of new information and educational technologies. A current focus in teaching visually impaired students national values is improving the learning process and increasing the accessibility of inclusive music education. The aim of the study is to identify the features of teaching visually impaired students national values through the use of Kazakh lyrical songs based on national values in a new technological context. The study was based on the objectives of formulating the theoretical foundations of inclusive education abroad and in Kazakhstan, using best practices in developing musical perception and auditory skills in visually impaired students, testing the effectiveness of Kazakh lyrical songs as a national value through a pedagogical experiment, analyzing the research results and studying its practical significance. During the experiment, special types and forms of relief visual aids, differentiated teaching methods, questionnaires, brainstorming, phonogram recording and audiovisual means, the hearing priority method, typhlopedagogic and tactile-sensory development methods were used. Kazakh lyrical songs were identified as a tool that could increase the motivation

and activity of visually impaired students, allow them to apply their knowledge in practice and become familiar with works of other musical genres as part of national education. The results obtained will contribute to the development of new inclusive education policies, the search for optimal methods of socialization and education, and the adaptation of visually impaired students to normal learning conditions in higher education institutions. The materials presented in the study can become a useful tool for teachers working in institutions and specialized resource centers in the field of inclusive education.

Keywords: student, visually impaired, lyrical songs, national education, national values, differentiated learning

For citations: Kuzhagulova G., Sydykova R., Smailova M. Features of education of national values in visually impaired students through kazakh lyric songs. Scientific journal of pedagogy and economics, 2026. — No.2. — P. 278-296. DOI: <https://doi.org/10.32014/2026.2518-1467.1159>

© Кужагулова Г.Е., Сыдыкова Р.Ш.*, Смайлова М.С., 2026.

Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан.

E-mail: Gulnarkuzh@gmail.com

КӨРУ ҚАБІЛЕТІ БҰЗЫЛҒАН БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ҚАЗАҚТЫҢ ЛИРИКАЛЫҚ ӘНДЕРІ АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Кужагулова Гулнар — педагогика ғылымдарының кандидаты, Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан,
E-mail: Gulnarkuzh@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-6072-1509>;

Сыдыкова Роза — педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан,
E-mail: Sydykova_roza@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-7192-3078>;

Смайлова Мая — педагогика ғылымдарының магистрі, Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан,
E-mail: smailmaya76@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-9378-0532>.

Аннотация. Мақалада көру қабілеті бұзылған білім алушыларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу мақсатында қазақтың лирикалық әндерін оқу процесінде қолданудың ерекшеліктері қарастырылады. Қазіргі қоғамда инклюзивті білім беруді дамыту мәселесі жаңа ақпараттық және оқыту технологиялары негізінде жүзеге асырылуда. Көру қабілеті бұзылған білім алушыларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелеудің өзекті бағыты – инклюзивті музыкалық білім берудегі оқу тәжірибесін жақсарту және қолжетімділікті арттыру. Зерттеу жұмысының мақсаты – ұлттық құндылықтарға негізделген қазақтың лирикалық әндерін жаңа технологиялық тұрғыда пайдалану арқылы көру қабілеті бұзылған білім алушыларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу-

дің ерекшеліктерін айқындау. Зерттеу барысында шетелде және Қазақстанда инклюзивті білім берудің теориялық негіздерін тұжырымдау, көру қабілеті бұзылған білім алушылардың музыкалық қабылдау және есту дағдыларын дамытуда озық тәжірибелерді пайдалану, қазақтың лирикалық әндерінің ұлттық құндылықтық тиімділігін педагогикалық эксперимент арқылы тексеру, зерттеу нәтижелерін талдап, оның практикалық маңыздылығын зерделеу міндеттері негізге алынды. Эксперимент барысында арнайы рельефті көрнекі құрал түрлері мен формалары, саралап оқыту технологиясы, сауалнама, миға шабуыл, фонограмма жазбасы мен аудиовизуалды құралдар, аудиторлық басымдық әдісі, тифлопедагогикалық және тактильді сезімді дамыту әдістері жүзеге асырылды. Қазақтың лирикалық әндері көру қабілеті бұзылған білім алушылардың мотивациясы мен белсенділігін арттыруға, алған білімдерін тәжірибеде қолдануға, ұлттық тәрбиеге негізделген басқа музыкалық жанрдағы шығармаларды зерттеуге мүмкіндік беретін құрал ретінде анықталды. Алынған нәтижелер инклюзивті білім беру саясатының жаңа бағыттарын қалыптастыруға, әлеуметтендіру мен тәрбиелеудің және жоғары оқу орындарында көру қабілеті бұзылған білім алушыларды қалыпты оқу жағдайына бейімдеудің оңтайлы жолдарын іздестіруге ықпал етеді. Зерттеуде ұсынылған материалдар инклюзивті білім беру саласындағы мекемелер мен арнайы ресурстық орталықтарда қызмет атқаратын оқытушылар үшін пайдалы құрал бола алады.

Түйін сөздер: білім алушы, көру қабілеті бұзылған, лирикалық әндер, ұлттық тәрбие, ұлттық құндылық, саралап оқыту

© Кужагулова Г.Е., Сыдыкова Р.Ш. *, Смаилова М.С., 2026.

Южно-Казахстанский педагогический университет имени Озбекали

Жанибекова, Шымкент, Казахстан.

E-mail: Gulnarkuzh@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ ВОСПИТАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ У СЛАБОВИДЯЩИХ ОБУЧАЮЩИХСЯ ЧЕРЕЗ КАЗАХСКИЕ ЛИРИЧЕСКИЕ ПЕСНИ

Кужагулова Гулнар — кандидат педагогических наук, Южно-Казахстанский педагогический университет имени Озбекали Жанибекова, Шымкент, Казахстан,

E-mail: Gulnarkuzh@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-6072-1509>;

Сыдыкова Роза — доктор педагогических наук, профессор, Южно-Казахстанский педагогический университет имени Озбекали Жанибекова, Шымкент, Казахстан,

E-mail: Sydykova_roza@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-7192-3078>;

Смаилова Мая — магистр педагогических наук, Южно-Казахстанский педагогический университет имени Озбекали Жанибекова, Шымкент, Казахстан,

E-mail: smailmaya76@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-9378-0532>.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности использования казахских лирических песен в образовательном процессе с целью форми-

рования национальных ценностей у слабовидящих обучающихся. Развитие инклюзивного образования в современном обществе осуществляется на основе внедрения новых информационных и образовательных технологий, направленных на обеспечение доступности и качества обучения для различных категорий обучающихся. В этом контексте актуальным направлением является совершенствование образовательного процесса и расширение возможностей инклюзивного музыкального образования. Целью исследования является выявление особенностей формирования национальных ценностей у слабовидящих обучающихся посредством использования казахских лирических песен в условиях современного технологического образовательного пространства. Методологическую основу исследования составили анализ теоретических подходов к инклюзивному образованию в зарубежной и отечественной практике, обобщение передового педагогического опыта развития музыкального восприятия и слуховых навыков, а также педагогический эксперимент, направленный на оценку эффективности использования казахских лирических песен как средства национального воспитания. В ходе эксперимента применялись специальные виды и формы рельефных наглядных пособий, дифференцированные методики обучения, анкетирование, мозговой штурм, работа с фонограммами и аудиовизуальные средства, а также метод приоритета слуха, тифлопедагогические и тактильно-сенсорные методы развития. Установлено, что казахские лирические песни выступают эффективным инструментом повышения мотивации и познавательной активности обучающихся, способствуют практическому применению знаний и расширяют их представления о музыкальной культуре в контексте национального воспитания. Полученные результаты могут способствовать развитию новых направлений политики инклюзивного образования, поиску эффективных механизмов социализации и воспитания, а также адаптации слабовидящих обучающихся к условиям обучения в высших учебных заведениях. Представленные материалы могут быть использованы преподавателями и специалистами образовательных организаций и ресурсных центров, работающих в сфере инклюзивного образования.

Ключевые слова: обучающийся, слабовидящий, лирические песни, национальное воспитание, национальные ценности, дифференцированное обучение

Кіріспе. Қазіргі қоғамда ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылар санаты жылдан жылға артып келеді. Халықаралық тәжірибеге сүйенетін болсақ, инклюзивті білім беру мәселесі әр елдің экономикалық даму деңгейіне қарай өзекті болып табылғанымен де көп жағдайда елдегі даму перспективаларына тереңірек үңілетін болсақ, әлсіз жақтары жиі көрініс беруде. Қоғамда элеуметтік бейімделу жағынан қиындыққа тап болған балалар да сапалы білім алуға толық құқылы. Инклюзивті білім беру қазіргі кезде элеуметтік тұрғыдан алғанда білім беру жүйесіндегі жаңа құбылыстардың

бірі. Оның өзектілігі – қалыпты жағдайдағы оқушылармен бірге ерекше білім беру қажеттілігі бар білім алушылар үшін қойылатын талап пен мақсаттың барлығына бірдей болуы. Яғни, инклюзивті білім беру саласында барлық кедергілерді жоя отырып, қалыпты оқу үрдістерін қалыптастыру, білім алушыларға психологиялық жайлы ахуал тудырып, ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін барынша мүмкіндік тудыру маңызды міндеттердің біріне айналды. Соңғы кезде әлемдік және қаржылық дағдарысқа қарамастан инклюзивті білім беруді қаржыландыру халықаралық деңгейде расталып отырған кезек күттірмес міндет болғандықтан ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін болашақта жақсы өмір сүруге ұмтылдырудың басты және қалыптастырушы саясаты саналып отыр. Сондықтан инклюзивті білім ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін кең мағынада алғанда өмір бойы білім алуды және қоғамның барлық салалары үшін тең білім алу мүмкіндіктерін жасау жетекші идеяға айналуы тиіс деп есептелді.

Әлемнің көптеген елдерінде инклюзивті білім беру мәселесі ауқымын кеңейту қажеттілігі бар заңдылық ретінде қарастырылып отыр. Инклюзивті білім беру шетелдерде 1960 жылдан бастау алып, 1990 жылдарда білім беру саясатына толық енгізілсе, біздің елімізде мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беру ортасына бейімдеу мәселесі 2002 жылдан бастау алды. Инклюзивті білім берудің халықаралық тәжірибесінде АҚШ, Ұлыбритания, Дания, Испания, Финляндия, Германия, Италия, Австралия елдері алда келеді. Аталған елдерде мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік ортаға тез бейімделуі үшін тиісті психологиялық-педагогикалық жағдай жасалып, инклюзивті білім беру моделін қазіргі заманға сай құру басты міндет етіп қойылған.

Қазақстан Республикасындағы инклюзивті саясаттың 2025-2030 жылдарға арналған тұжырымдамасында инклюзивті білім беру ортасын қалыптастырудың халықаралық тәжірибесіне сүйене отырып, 2025 жылы инклюзивті ортамен қамту мектептерде 95%-ға, 2026 жылдан бастап 100 %-ға жеткізу ісі жоспарланған болатын. Қазіргі кезде инклюзивті білім беру бойынша мемлекеттік мектеп, колледж және жоғары оқу орындарында ерекше қажеттілігі бар білім алушыларды сапалы білім беру қызметтерімен қолжетімді қамтамасыз ету міндеті басты жолға қойылған. Еліміздегі инклюзивті білімнің дамуы ерекше қажеттіліктері бар білім алушыларды жалпы білім беру жүйесіне тарту арқылы олардың кемшіліктерін шығармашылық әрекеттер мен жетістіктерге айналдыру, дамыту және болашақта қоғамға керек адам ретінде дұрыс көзқарасын қалыптастыру мақсаты жүзеге асырылуда. Дегенмен де республикамыздың барлық аймақтарында инклюзивті білім беруді өзекті мәселе ретінде жүзеге асыру жұмыстарында әлі де болса әдістемелік құралдардың тапшы екендігі байқалады. Сол себептен де Қазақстанда инклюзивті білім берудің барлық деңгейлеріне халықаралық тәжірибені негізге отырып, сапалы білім беру үдерістерін қалыптастыру, түрлі кедергілерді жою, ұлттық білім беру жүйесін дамыту, ерекше білім беру

қажеттілігі бар балалардың білім деңгейін көтеру басты міндеттердің бірі ретінде анықталады (<https://adilet.zankz/doc/P2400001143>).

Әдеби шолу. Батыс Еуропаның көптеген дамыған елдерінде инклюзивті білім беру ұғымы дамуында ерекшеліктері бар балаларға арналған интеграциялық бағыттағы білім беру түрі болып есептеледі. Қалыпты балалармен бірге жалпы білім беру процесіне қатысатын ерекше балаларға арнайы да қосымша жағдайлар жасалып, жеңілдік көмегі мен әлеуметтік қолдау көрсетіледі. Әсіресе, инклюзивті білім беруді интеграциялау және оның модельдерін жүзеге асыру - қоғамдық және әлеуметтік-педагогикалық қолдаудың басты қағидаты ретінде қарастырылуы керек. Ерекше білім беруді қажет ететін студенттер қалыпты жағдайдағы білім алушылармен бірге шығармашылық қабілетті сапалы меңгеруге және бәрімен теңдей тиімді білім алуға толық құқылы (Levshunova et al., 2017).

Батыс Еуропа елдерінен бастау алған инклюзивті білім беру мәселесі кең ауқымда зерттеліп, белгілі ғалымдардың еңбектерінде тұжырымдалып, инклюзивті қоғамды тұрақтандыратын арнайы әдістер сараланды. Атап айтқанда, белгілі ғалымдар Бет Ферри, Кристи Эшби, Тони Бут, Барбара Брокамб, Кари Нес және Мара Вестлинг Аллоди есімдері қазіргі кезде әлемге әйгілі болып отыр. Инклюзивті білім беруде мектептегі мәдениет пен климат және психологиялық ахуал ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін оқуға қолайлы, тиімді, денсаулығына зиян келтірмейтіндей ыңғайлы, гендерлік саясат пен сезімталдықты сақтайтындай жағдайда болуы тиіс (Fabio, 2017).

Инклюзивті білім беру процесіне қатысатын балаларға арнайы және қосымша жағдай жасау, оқытудың интеграциялық модельдерін жүзеге асыру, инклюзивті қоғамдық қатынастар жүйесінде ізгілік пен толеранттылықты орнатуға ықпал ететін адам құқықтарын қорғаудың әлеуетін іске асыру ерекше балаларға білім беру тұжырымдамасының басты нысандары болып табылады (Fuch et al., 2020).

Қазіргі кезде Қазақстанда көру қабілеті нашар балаларға арналған арнайы мектеп-интернаттармен қатар ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушыларды тұрғылықты жері бойынша мемлекеттік мектепке қабылдауға шек қойылмайды. Инклюзивті білім беру тек қарапайым мектептерде ғана емес, мектеп-гимназияларға да қабылдау жүзеге асырылады. Қалыпты оқушыларға арналған бағдарламалармен көру қабілеті нашар оқушылар да білім алады. Дегенмен де денсаулығында күрделі ауытқуы бар оқушылармен жұмыс жасау ауырлық тигізетіндіктен мектеп мұғалімдеріне көп жауапкершілік жүктеледі. Елімізде әлі де болса инклюзивті білім беру саласынан әдістемелік материалдар мен қолдаудың жеткіліксіздігінен отандық ғалымдарымыз Х.С. Ералиева, Д.Д. Ешпанова, Д.С. Жакупова, А.К. Жалмұхамедова, З.А. Мовкеева, И.А. Оралкановалар халықаралық зерттеу тәжірибелерімен айналысып, интеграциялық білім берудің бағдарламаларын ұсынуда (Dorota Podgorska-Jachnik et al., 2020).

Әлемдік деңгейдегі инклюзивті білім берудің бағдарламаларын негізге

алатын болсақ, мысалы, Финляндиядағы ұлттық білім беру стандарты нақты контекстке бейімделген оқыту әдістеріне бағытталып, оқушылар мен студенттердің оқу процесінде әртүрлі жылдамдықтармен әрекет жасауын жоғары деңгейге дейін көтеру талабы қойылған. Швецияда ерекше білім беру қажеттілігі бар студенттер үшін мемлекет тарапынан арнайы қаржы бөлініп, университеттерде барлық пәндер бойынша білім алушылардың инклюзивті ойлау негіздерін қалыптастыру міндеттелген. Норвегияда педагогикалық сала бойынша болашақ мұғалімдер Еуроодақ елдеріндегі инклюзивті білім беру бойынша арнайы курстардан өтіп, тәжірибе алмасады. Францияда инклюзивті білімді дамыту ісі болашақ педагогтер үшін университеттерде жүзеге асырылып, ерекше білім беру қажеттілігі бар студенттерді оқыту мемлекеттік ресурстық сүйемелдеу орталықтарымен қамтамасыз етілген және муниципалды деңгейде ұсынылған. Германияда инклюзивті білім беру ерекше білім беру қажеттілігі бар балалар мен студенттердің қабілеттері мен табиғи таланттарына байланысты (Daniela, 2022).

Қазіргі уақытта инклюзивті білім беру саласына робототехниканы енгізу ерекше қолға алынуда. Осы уақытқа дейін робототехника көбінесе техника ғылымдарымен ғана байланысты болып, білім беру робототехникасының нәтижелері STEM пәндеріндегі жетілдірілген білім объектісі арқылы ғана өлшеніп келді. Бертін келе робототехниканы білім берудің барлық салаларына, соның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балаларға арналған оқу процесіне енгізу жолға қойылды (Daniela and Lytras, 2019).

Инклюзия жүйесінде ерекше білім беруді қажет ететін студенттердің әлеуметтік көмекші роботтарды пайдалана отырып, олардың әлеуметтік байланыстарын қолдайтын және оқу процесінде ынтылдандыратын жағдайларды тудыруға болады. Ол үшін арнайы мамандардың робототехникалық сауаттылығының болуы маңызды. Өйткені роботтарды студенттермен таныстыру, олардың студенттердің қажеттілігін қамтамасыз етуі үшін қалай пайдалану керектігі көп еңбекті қажет ететін жұмыс. Сондықтан қазіргі кезде Эразмус бағдарламасы ARRoW (Assisting Relations Robotic Workfellow) әдісін арнайы сценарийлер арқылы SAR пайдалану бойынша роботтарды енгізу және аналитикалық әдістерді іске асырудың виртуалдық шындық (VR) технологиясын ұсынып, пайдалануда (Pliasa et al., 2022).

Қоғамның тіршілігін қамтамасыз ету мақсатында ұлттық құндылықтар кез келген халықтың тілі мен дінін, салты мен дәстүрін, мәдениетін мен әдебиетін келесі ұрпаққа жеткізу мақсатында жүргізіліп отыратын инновацияның антitezасы болып табылады. Адамзат қоғамының қалыптасуының өзі дәстүрмен тығыз байланысты. Дәстүрсіз ешқандай әлеуметтік жүйе өмір сүре алмайды. Дәстүр ұрпақтан ұрпаққа таралып отыратын әлеуметтік тәжірибе. Дәстүрлі құндылықтар арқылы біз қоғам мен адамзаттың дамуын жаңғырта аламыз (Baghdasaryan, 2024).

Қазақстандық ғалым Н. Камалова ұлттық құндылықты игерген әр адам өз ұлтының өкілі ретінде ұлттық саналылық пен мәдени танымды байқата

алатындығын айтады. Ұлттық дәстүрлі құндылықтарға қызығушылық танытқан жағдайда ұлттық мәдениет сақталып, мәдени ұстанымға айналады және сұранысқа ие болады. Жеке тұлғадан бастап мәдени ұстанымға айналған ұлттық мәдени құндылықтардың ауқымы кеңейіп, әлемдік дүниетанымдық сипатқа ие болады және ұлттық дәстүрлер сабақтастық тауып, елдік бейне сақталады. Жаңа әдіс-тәсілдер қолданылып өңделген музыкалық туындылар қазіргі жағдайда үлкен сұранысқа ие болып, мәдени мұраға айналады (Kamalova, 2019).

Құндылық қасиеттер дегеніміз – жеке адамның тәжірибесінде құндылық көріністер жүйесінің пайда болуы, қажеттіліктерді ұғынуы мен өмір сүру барысында пайдалы жүзеге асыруы болып табылады. Құндылық адамның қажеттілігі, ол адамға материалдық және рухани жағынан ерекше күш береді. Рухани құндылық адамға ұлттық, саяси, эстетикалық және философиялық мазмұнды құрай отырып, жеке адамға рухани бағыт-бағдар береді, адамдар арасында өркениетті байланыс құндылығын оятады. Ұлттық құндылықтар негізінде адамдардың алға басуында ілгерілеу пайда болып, өз тілі мен дәстүріне, мәдениетіне деген қызығушылық және елжандылық сезімі пайда болады (Amirova, 2013). М.П. Оспанбаева ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылар қалыпты студенттер арасында өз алдына бөлек командалық қызмет атқарады, себебі, қалыпты студенттерге берілетін тапсырма түрлері сабақтың тақырыбы мен мақсатына сай күрделі мазмұнда болатындығын ерекше атап өтеді (Ospanbaeva, 2019). Ұлттық құндылықтар өзіндік тарихи ерекшелігі бар, әр ұлттың санасы мен саяси дүниетанымын білдіретін, қандай да бір этностық қауымдастық өкілдерінің рухани дамуына әсер ететін идеалдар құрамы. Ұлттық құндылықтар адамның этикалық мінезіне әсер ете отырып, оның күнделікті өмірінде бағыт бағдары қызметін атқарады және адамның қоғамдық өмір саласында белгілі бір қасиеттерге ұмтылуын көрсетеді. Философия тарихында құндылық ғасырлар бойы қалыптасқан мәдени мұралар, табиғи және қоғамдық өмірдегі эстетикалық қасиеттер деп бағаланады (Boletova, 2019).

Қазіргі жастардың арасында санадағы құндылық ұғымы жойылып бара жатыр. Құндылықтар адам өмірінің мәніне, қоғамдағы ойлауы мен мақсатқа жету жолдарын бағалауына, қоғам үшін ең маңызды әдет-ғұрыптарды игеріп, өз мүддесіне пайдалана білуіне бағыт береді. Адам рухани әлемді құндылықтар арқылы бағалайды. Ал жастар санасы үшін құндылық дегеніміз оларды жаңа заман талабына сай өмір сүруге тәрбиелей отырып, шынайы өмірдің құндылығын түсіне білуге, өз қажетіне қарай дұрыс пайдалана білуге тәрбиелеу (Abdukaimov and Baikabilov, 2022). Адамзат құндылығы қоғамда ең жоғары бағаланатын құндылық түрі болып табылады. Кейбір жағдайларда адамның жеке тұлғалық құндылығын жоғалтуы да қоғамда болып жатқан әлеуметтік теңсіздіктермен шектеліп қалады. Сондықтан заман талабына сай ең алдымен адам құндылығын сақтау ұлттық құндылықтарды сақтаудың бастамасы екендігін естен шығармағанымыз жөн (Guzeva, 2015).

Н.А. Тойбазарова оқытудың интербелсенді формаларын білім берудің қай саласы болса да тиімді пайдалану білім алушылардың оқу процесінде белсенділіктерін көтеріп, ұжыммен орындалатын жұмыстарды онтайлы орындауға, команда үшін жауап беруге әрдайым дайын болу оларды дербестікке, жауапкершілікке, өзара әрекеттесуіне бағытталатынын атап өткен болатын (Тоубазарова, 2019). Заман ағымының өзгеруіне қарай инклюзивті білім беру тұжырымдамасы философия мен жалпы педагогика және психологияның заңдары мен қағидаларына сүйенген. Бұл қағидалар негізінде инклюзивті білім беру бойынша баланың адами құндылығы оның қабілеті мен жетістігінде ғана емес, ерекшелігінде екеніне баса көңіл бөлінді. Ерекше бала қалыпты оқушы сияқты сезінуге және ойлауға қабілетті, сонымен қатар бірге оқитын білім алушылармен дұрыс қарым-қатынас жасауға, сөйлесуге, тыңдалуға құқылы. Себебі, шынайы тәрбие нақты, достық қатынастар жағдайында сапалы жүзеге асады. Мұндай қатынастарды білім алушылар арасында орнату ұлттық тәрбие негізінде жүзеге асырылады. Көру қабілеті бұзылған білім алушылар айналасындағы адамдардың қамқорлығы мен мейіріміне, достығы мен қолдауына өте мұқтаж. Бұл мұқтаждық инклюзивті білім беру жағдайында оқумен ғана шектеліп қоймайды, ұлттық тәрбиеге негізделген құндылықтар арқылы жүзеге асырылады. Ұлттық құндылықтардың ұрпақ тәрбиесінде алатын орны ерекше. Сан ғасырлар бойы сұрыпталып, ұрпақтан ұрпаққа мұра болып жалғасып келе жатқан ұлттық құндылықтарымызды инклюзивті білім берудің оқу-тәрбие процесіне енгізу ісі де басты назарда болып отыр.

Материалдар мен негізгі әдістер. Көру қабілеті бұзылған студенттерді қазақтың лирикалық әндері арқылы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу тек тәрбие үрдісі емес, жалпы оқу-тәрбие үрдісінде жүзеге асырылатын күрделі іс болып саналады. Ол үшін білім алушылардың қызығушылық деңгейлеріне қарап, ұлттық құндылықтарға негіз болып табылатын материалдар мен әдістер, көптеген тәжірибелі ұстаздардың мұндай студенттерге материалды меңгерудің өзіндік тәсілдері мен қарқыны зерттеу барысында негізге алынды. Ресей елінде ерекше білім беруді қажет ететін балаларға арналған арнайы музыкалық мектеп, колледж және академия бар. Ресей мұғалімдері көру қабілеті бұзылған студенттермен жұмыс жасау барысында виртуалды нөлден бастап жұмыс істеу тәсілдерін ойлап табуға мәжбүр болады. Себебі, әлі күнге дейін көру қабілеті бұзылған студенттерге музыкалық білім беру бағыты бойынша арнайы оқу құралдары мен бағдарламалар жоқтың қасы. Ресейде көру қабілеті бұзылған студенттерге арналған «Брайл музыкалық жүйесі» енгізілген. Осы Брайл жүйесі бойынша педагогтер Брайл қарпін зерттеп, оқу құралдарын өздері жазған. Көру қабілеті бұзылған студенттердің басқалардан ерекшелетіні олар сөйлегенде қалыпты жағдайдан қаттырақ сөйлейді және педагог тарапынан ерекше ықылас күтеді. Ерекше білім беруді қажет ететін студенттерді оқыту барысында назарда ұстайтын басты мақсат – оларға деген дұрыс көзқарасты, сенімді қарым-қатынасты және адами құндылықты сақтау.

Біз өзіміздің мақаламызда көру қабілеті бұзылған білім алушылардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру мақсатында қазақтың лирикалық әндерін пайдаланғандық. Қазақтың лирикалық әндерінде өткен дәуірдің тарихы мен толғанысы, халықтың мақсаты мен мұраты, шежіресі, ұлттық сана-сезімінің көрінісі жатыр. Ұлттық құндылықтың бастауы бесік жыры әлдиінен басталып, қазіргі қоғамның заманауи көрінісімен ұштасады. Қазақтың лирикалық әндері арқылы ерекше жағдайдағы білім алушылар олардың көркемдік ерекшеліктерімен танысады, ұлттық сипатын түсінеді және ұлттық құндылық ережелерін бойына сіңіреді. Ұлттық құндылықтар негізінде көру қабілеті бұзылған студенттердің қазақтың лирикалық әндері туралы таным-түсінігін кеңейтудің мәні зор. Лирикалық әндер ежелгі заманнан келе жатқан ұлттық құндылықтарымыздың бірі. Адам жанын ерекше нәзіктігімен, астарлы ойымен, жан-күйді толғандырар әсерлілігімен баурап алатын лирикалық әндер ерекше білім беруді қажет ететін студенттер үшін философиялық ойы бар тәрбие құралы. Әр лирикалық әннің өзіндік тарихи шығу тегі бар. Қазақтың лирикалық әндері халық ауыз әдебиетінде ең байырғы салт түрлеріне, әдет-ғұрыпқа байланысты туған өлең жырлар. Талантты лириктің өлеңдерінде тыңдаушының сана-сезімін түгел баурап, көңіл-күйін тербететін, бірде қуантса, бірде мұңайтатын, кейде ерекше бір қияли сезімге жетелейтін сиқырлы сезім бар.

Зерттеу эксперименті Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университетінде 2023-2025 жылдар аралығында өткізілді. Көру қабілеті бұзылған білім алушыларды қазақтың лирикалық әндері арқылы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу эксперименті үш кезеңде өтті. Экспериментке 6В01403- Музыка мұғалімін даярлау білім беру бағдарламасы бойынша көру қабілеті бұзылған 16 білім алушы қатысты. Бірінші кезең оқу жоспарына сай екінші курста өтілетін «Вокалды-дирижерлық жұмыс» пәні негізінде жүзеге асырылды. Аталған пән арқылы көру қабілеті бұзылған студенттерге төмендегідей тапсырмалар берілді:

- халық әндерін нақышына келтіріп орындау;
- өзінің ән айту шеберлігін жетілдіру;
- өз халқының ән өнерін түсіне білу;
- музыкалық шығармалармен жұмыс жасауда көркемдеуші құралдарды пайдалану;
- халық әндерін мәнерлі де әсерлі орындау.

Осы тапсырмалар арқылы студенттер алдымен халық әндерінің түрлері мен вокалды-дирижерлық жұмыстың материалдарын жетік меңгеруге дағдыланды. Халық әндерінің орындаушылық ерекшеліктерін ажырата білуге үйренді. Көру қабілеті бұзылған студенттер айналадағы дүниені көрмесе де жанымен сезіне алады, лирикалық әндерді тыңдай отырып, оның сипаты мен сынын, нәзіктігін түсіне алады. Ерекше білім беруді қажет ететін студенттердің арасында туғаннан жарық дүниені көрмей, өмірге келгендері де бар. Мұндай

студенттер қоршаған ортаның сыры мен сиқырын ән мен әңгімелер, ертегілер арқылы көз алдына елестете отырып, ойша бейнелей алады.

Екінші кезең үшінші курстан басталатын «Вокалдық шеберлік» пәні арқылы жүргізілді. Дәріс сабақтарында студенттер лекцияны аудиожазба арқылы тыңдай отырып, вокалдық шеберліктің қыры мен сырын, әнді орындаудағы вокалдық шеберліктің дағдыларын, вокал өнерінің пайда болу бағыттары мен қазіргі даму тенденцияларын, сонымен қатар қазақтың лирикалық әндерін салыстырмалы түрде көркемдік талдауды меңгере білді. Атап айтқанда:

- лирикалық әннің астарлы ойға құрылу мағынасын терең меңгерді, әсіресе, «Бесік жырын» нәресте кезінен бастап тыңдап өскен бала бойында дәстүрге деген құрмет пен елжандылық сезімі басым болады. «Бесік жыры» әнінің мазмұны кейде ашық айқын болса, кейде астарлы ойға құрылады.

- ән арқылы табиғаттың тылсым сырының нәзіктігін түсіне білді, Абайдың «Желсіз түнде жарық ай» әнін алатын болсақ, таза табиғаттың тылсым сыры лирикалық нәзіктікпен шебер жеткізілген. Осы әнді тыңдай отырып, тау бөктерінде орналасқан түнгі шағын ауылдың табиғатпен байланысты сырласқан көркем бейнесін көз алдымызға елестетуге болады.

- құрылысы қарапайым лирикалық әннің табиғаттың көркем көрінісі арқылы сүйген жанның ішкі толғанысын білдіретін жәй-күйін анықтады, «Япур-ай» әніндегі көркем сөздер табиғат аясынан шығып, ғашық жанның жан-күйін білдіретін, лирикалық мазмұнға бай ән болып табылады.

- халықтың көшпелі тұрмысына, көркем ойлау жүйесіне әсер етіп, дәстүр мен әдептен озбауды үйрететін әндер топтамасының мәнін сипаттады, қазақтың лирикалық әндерінің ішінде ұлттық құндылықтарымызды дәріптейтін, нағыз халық туындысы екенін білдіретін «Сусамыр – елдің жайлауы» әнін ерекше атауға болады. Бұл әннің сөздерінде жастарды халықтың тәлім-тәрбиесіне жетелейтін ұлттық құндылығы бар ұғымдар жатқанын аңғаруға болады.

- халықтың тұрмыс-тіршілігін бейнелейтін әннің сипаты мен мазмұнын түсіндіре білді, ғасырлар қойнауынан біздің дәуірімізге дейін қазақ халқының белгілі тарихи кезеңін бейнелейтін әндердің бірі – «Қоғалы-ай» әні осы кезеңге дейін құнды тәрбие құралы ретінде жетіп отыр.

Көру қабілеті бұзылған студенттерді ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде қолданылған лирикалық әндер топтамасына 1-ші кестеде көрсетілгендей талдау жасалды.

Кесте 1— Көру қабілеті бұзылған студенттерді ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде қолданылған лирикалық әндер

№	Әннің атауы	Сипаты	Ұлттық құндылығы	Тәрбиелік мәні	Лирикалық мәні
1	Елім-ай	мұнды, сазды	Отан, ел, жерге деген жанашырлық сезім	елжандылық	қайғылы
2	Бесік жыры	сазды	дәстүрге деген құрмет, елжандылық	құрметтеу	нәзік

3	Желсіз түнде жарық ай	сазды	ауыл табиғатына деген сүйіспеншілік	сүйіспеншілік	сырлы нәзік
4	Япур-ай	сазды	табиғатқа деген ішкі толғаныс сезімі	елжандылық махаббат	ішкі толғаныс пен махаббат сезімі
5	Сусамыр – елдің жайлауы	сазды	дәстүр мен әдет-ғұрыпқа және халықтың өткен тарихына деген тағзым	тағзым	туған жерге деген сезім
6	Қоғалы-ай	сазды	халқымыздың өткен тұрмыс-тіршілігіне деген құрмет сезім	елжандылық	елжандылық сезім

Көру қабілеті бұзылған студенттерді лирикалық әндермен таныстырғанда алдымен құйма құлақ әдісі пайдаланылды. Сабақтың бастапқы бөлімінде жасанды интеллекттің көмегімен проектордан «Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама» кезеңіндегі қазақ халқының қасіретті жағдайына шолу жасалып, сол кезеңде пайда болған «Елім-ай» әнінің Отаны, елі, жері үшін жүрегі дүрсілдеген халықтың тарих беттеріндегі бейнесін суреттейтінін білім алушылар тыңдай отырып, әннің сипатын, лирикалық мәнділігін ажырата білді. Оларға сабақ қызықты өту үшін «Бесік жыры» әнін тыңдатпас бұрын, қолдарына арнайы рельефті көрнекі құрал түрі - ойыншық бесікті сипап-сезу әдісі арқылы таныстырып, осы ойыншыққа байланысты қазақта қандай ән бар екендігін анықтау үшін миға шабуыл әдісі қолданылды. Әрине, кішкентайынан бесік жырының әуенімен ұйықтаған балаға бұл ән өте ыстық. «Бесік жыры» әні тыңдалғаннан кейін студенттер оның салт-дәстүрге байланысты пайда болған, елжандылық мазмұнда екендігін айқындады. Абайдың «Желсіз түнде жарық ай» әнін тыңдатпас бұрын студенттерге жел, жарық, ай, түн, сәуле, су, ауыл, сай, өзен сөздерін ұялы телефондарына аудиожазба арқылы жазып, осы сөздер қазақтың қандай лирикалық әнінде кездесетіндігі туралы тапсырма берілді. Көру қабілеті бұзылған білім алушылар жаңалыққа жандары құмар, сабақтың қызықты өтуі кезінде үлкен белсенділік танытады. Сонымен қатар студенттерге осы әнге байланысты танымдық өрісін кеңейту мақсатында релаксациялық әдіс қолданылды. Жел болса, ағаштар қалай қозғалады, айдың формасы дөңгелек, олай болса, ауада қолдарымызбен айдың бейнесін салайық, өзенде су толқыны қалай толқиды, желдің самалын өз бетімізде қалай сезінуге болады деген тапсырмалар студенттердің қызығушылығын тудырып, белсенділігін арттырды. Ән тыңдалған соң студенттерге оның қандай лирикалық мәні мен ұлттық құндылыққа негізделген маңыздылығы бар екендігі жөнінде аудиторлық басымдық әдісі қолданылды. Қазақ тарихында көркемдік мәдени дәстүрге негізделген, халқымыздың рухани дүниесін көтеретін, ұрпағымызды ұлттық құндылықтарға тәрбиелейтін лирикалық шығармалар мазмұны сан қилы. Атап айтатын болсақ, «Қарағым-ау», «Сәулем-ай», «Дедімай-ау» әсем әуен қозғалыстарымен көмкеріліп, әнге ерекше көрік беріп тұрғандай. Вокалдық шеберлік пәнінде практикалық

сабақтың бағдарламалық көлеміне қарай қазақтың көптеген лирикалық әндеріне жалпы шолу жасалып, тифлопедагогикалық және тактильді сезімді дамыту әдістері жүзеге асырылып, ұлттық құндылық мәніне қысқаша сипаттама берілді.

Үшінші кезеңде көру қабілеті бұзылған студенттердің лирикалық әндер туралы түсініктеріне талдау жасалды, яғни, білім алушылардың алғашқыда өздері ақпарат алған лирикалық әндер туралы түсінігі жоғары балды құраса, заманауи лирикалық әндер мен қандай лирикалық әндерді жақсы көретіндігі туралы сауалнамаға берген жауабы төменгі көрсеткішті құрады. Білім алушылар патриоттық бағыттағы қазақ әндерін білгенімен де лирикалық әндердің патриоттық мазмұнда айтылатынын, соның ішінде ұлттық құндылықтың маңызы бар екендігіне аса мән бермеген. 2-кестеде көру қабілеті бұзылған студенттердің патриоттық әндерге байланысты салыстырмалы түрде құрастырылған сауалнама сұрақтары мен балдық көрсеткіші (алғашқы және соңғы) пайызбен берілді. Берілген сұрақтардың мазмұны да сабақта өтілген материалдың негізінде жасалды. Сауалнама сұрақтары аудиожазба бойынша берілді.

Кесте 2 — Көру қабілеті бұзылған студенттерге патриоттық әндерге байланысты берілген сауалнама көрсеткіші

№	Сұрақтар мазмұны	Алғашқы көрсеткіш			Соңғы көрсеткіш		
		төмен	орта	жоғары	төмен	орта	жоғары
1	Патриоттық ән дегеніміз не?	73%	18%	9%	5%	15%	80%
2	Қандай патриоттық әндерді білесің?	61%	23%	16%	9%	17%	72%
3	Қандай патриоттық әндер ұлттық құндылықтарға тәрбиелейді?	68%	15%	17%	7%	14%	79%
4	Патриоттық тақырыпта ән жазған қандай қазақ композиторларын білесің?	74%	16%	10%	6%	13%	81%
5	Басқа музыкалық стильдегі әндер ұлттық құндылыққа тәрбиелей ала ма?	75%	19%	6%	4%	16%	80%
6	Патриоттық сезім дегенді қалай түсінесің?	62%	21%	17%	5%	25%	70%
7	Өзінді патриот адаммын деп есептей аласың ба?	59%	25%	16%	8%	14%	78%

Кесте 2-ші кестеде көрсетілгендей көру қабілеті бұзылған студенттердің патриоттық әндер туралы түсініктерінің деңгейі алғашқы көрсеткіште төменгі дәрежеге ие болды. 1-6 сыныптардағы музыка оқулығы бойынша мектеп бағдарламасына талдау жасалғанда лирикалық тақырыптағы әндердің аз екендігі анықталды. Жүргізілген зерттеу жұмыстары мен сауалнамалардың негізінде көру қабілеті бұзылған білім алушыларда патриоттық тақырыптағы

әндер ғана ұлттық құндылыққа негізделген деген түсінік деңгейіне дұрыс бағыт-бағдар беріліп, соңғы көрсеткіште жоғары деңгейге көтерілді. Олардың түсінігінше «патриот» деген сөз Отан қорғау деген түсіністікпен шектеліп қалмауы керек. Қазір патриоттық әндерге қарағанда лирикалық әндердің саны көп. Лирикалық әндерді көпшілік қауым достық, табиғат, махаббат, ауыл тақырыбында жазылған, көбіне лирикалық сезім басым деп қабылдайды. Қазақтың лирикалық әндер топтамасын талдап, саралай келгенде «Бесік жырынан» басталатын лирикалық әндердің көпшілігі Отан, ел, туған жер, табиғат, достық, ауыл, махаббат сезімдері желісіне құрылғандығы анықталды. Ұлттық құндылықтарымыздың бастауы Отан мен туған жерге, табиғатқа, отбасы мен досқа деген махаббат сезімінен тұратындығын естен шығармаған жөн. Сондықтан лирикалық әндердің көру қабілеті бұзылған студенттерді ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде өзіндік ерекшелігі мен мәні бар.

Нәтижелер. Көру қабілеті бұзылған студенттердің қазақтың лирикалық әндерін қаншалықты дәрежеде білетіндігін анықтау мақсатында «Япур-ай», «Сусамыр – елдің жайлауы», «Қоғалы-ай» әндерінің сөздері аудиожазба мен фонограмма арқылы жазылды. Мысалы, «Япур-ай» әнінен «Жаз болса жарқыраған көлдің беті-ай ау, Көгеріп көрінеді япурай алыс шеті-ау» деп үзінді берілсе, «Сусамыр – елдің жайлауы» әнінен «Айналайын, қарағым, хал жақсы ма, Сала берме көзінді әр жақсыға», «Қоғалы-ай» әнінен «Шөбі жұмсақ, шаруа, шөбі күйгін, ахау, Бағланына мыңғырған жер жетпейді» өлең жолдары беріліп, ән қалай аталады, осы берілген өлең жолдарында ұлттық құндылыққа негізделген қандай мән-мағына жатқандығын анықтау тапсырылды. Жоғарыда 1-кестеде көрсетілген лирикалық әндер топтамасы бойынша әр әннің ұлттық құндылыққа негізделген бағыттары талданып, анықталды.

Көру қабілеті бұзылған студенттерді саралап оқыту тәсілі негізінде олардың бейімі мен қабілетіне, білім деңгейіне қарай жіктей отырып, командалық жарыс кезінде алма-кезек ауыстыру тәсілімен қызықтыру олардың жан-жақты дамуына, ғылым мен техниканың жаңа әдістерін меңгеруге, сондай-ақ өз мамандығына деген кәсіби құзыреттілігін арттыруға деген мақсатын көздейді. Көру қабілеті бұзылған студенттер жаратылысынан айналадағы дүниені көрмесе де жанымен сезетін ерекше жандар. Олардың бойында құндылық қасиеттер басым келеді. Айналасындағы адамдар тарапынан жақсы лебіз естісе, көмек қолын созса, өздері тарапынан да сол адамға қолынан келгенше жақсылық жасағанды, өзінің пайдалы екендігін білдіргісі келеді. Музыка мамандығында оқитын ерекше білім беруді қажет ететін студенттер шығармашыл, музыкалық қабылдауы жоғары, жандары нәзік, өздерінің ішкі толғанысын сөз бен музыка арқылы жеткізуге құмар болып келеді. Жаңалыққа жандары құмар ерекше студенттерді ұлттық құндылыққа тәрбиелеуде тек лирикалық әндер ғана емес, халқымыздың ұлттық құндылыққа негізделген барлық асыл мұраларын пайдалансақ та артық болмас еді. Музыка мамандығы бойынша көру қабілеті бұзылған

студенттер үшін әдістемелік құралдар мен оқулықтар өте тапшы. Сондықтан музыка саласында қызмет атқаратын педагогтер ерекше білім беруді қажет ететін балалар мен студенттер үшін оқу процесін жандандыру мақсатында қолдарынан келгенше барлық мүмкіндіктерді пайдалануда.

Қазіргі кезде құндылыққа бағдарланған оқыту жеке тұлғаның кәсіби бағдарын дамытып қана қоймай, болашақ мамандығына негізделген кәсіби құзыреттілігін арттыруға да зор ықпал етеді. Ұлттық құндылықтардың адами құндылықтарымен байланысты жақтары 1-ші суретте көрсетілген.

Сурет 1 — Ұлттық құндылықтар мен адами құндылықтың байланыстылығы

Көру қабілеті бұзылған білім алушыларды қазақтың лирикалық әндері арқылы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде оқытудың интерактивті формаларын кеңінен пайдалану олардың өзара әрекеттесуіне бағытталып, тапсырмалардың дұрыс шешімдерін тауып, талдау барысында мәселелерді оңтайлы жүзеге асыруға жағдай жасайды. Іскерлік ойындарды пайдалану арқылы топта ынтымақтастық орнату, ұжымда жұмыс жасай білуге үйрету, команда үшін жауап беруге дайын болу студенттерді дербестікке, жауапкершілікке үйретеді. Ерекше білім беруді қажет ететін студенттерді ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде жүргізілген зерттеу нәтижелері негізінде қазақтың лирикалық әндерінің ерекшеліктері төмендегідей айқындалды:

- лирикалық әндердің көркемдік келбеті;
- лирикалық әндердің әуездік құрылысы;
- терең сүйіспеншілік сезімге негізделуі;
- мазмұнының ашықтығы мен айқындығы;
- әсем де сырлы әуені;
- адамның ішкі жан-күйі мен толғанысын білдіруі;
- өлең жолдарының тарихи мазмұнмен байланыстылығы;
- халықтық тәлім-тәрбиеге негізделуі;
- ән құрылысының ықшамдылығы мен ой тиянақтылығы;

- идеялық-эмоциялық мазмұнының кеңдігі;
- табиғат сұлулығының шебер суреттелуі;
- поэтикалық мазмұнының музыкалық әуенмен тамаша үйлесімділігі;
- интонациялық ерекшелігі мен мәнерлік қасиеті;
- дидактикалық маңыздылығы мен өмірлік мәнділігі.

Талқылау. Инклюзивті білім берудің мақсаты бойынша көру қабілеті бұзылған білім алушылар қалыпты студенттер арасында білім алуға толық құқылы. Сабақты жоспарлау барысында білім алушылардың мүмкіндіктері мен бейіміне, талаптарына сай берілетін тапсырмаларды алдын-ала іріктеп алынды. Практикалық сабақтарда білім алушылар оқу мақсатына сай командалық және жеке тапсырмаларды орындап, білім алушылардың қызығушылығын арттыру мақсатында жасанды интеллектті пайдалану да іске асырылды. Жасанды интеллектті «Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама» кезеңінде Отан басына қайғылы күн туған аса қайғылы сәтті бейнелеуде пайдаландық. Тәуке хан қайтыс болғаннан кейін Үш жүздің бір-бірінен алшақтауы Қазақ хандығы үшін ең ауыр заман болды. Сол кезде қазақ халқының ұлт ретінде жойылып кете жаздағаны туралы да ақпарат қамтылды. Жоңғарлардың қазақ даласына басып кіріп, мындаған адамды қырып, тірі қалғандары жан-жаққа босып, аштықтан қырылды. Халқымыздың басынан кешірген қайғылы оқиға білім алушыларға ерекше әсер етіп, сабақта «Елім-ай» әні тыңдалып, әннің тарихи мәні мен келешек ұрпаққа ұлттық құндылық ретінде мұра болып қалатын ерекшеліктеріне баса көңіл бөлінді.

Көру қабілеті бұзылған білім алушыларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде қазақтың лирикалық әндерінің ерекшеліктері айқындалып, ұлттық құндылықтар жүйесін анықтауға мүмкіндік беретін сауалнама дайындалды. Сауалнама барысы аудиожазба арқылы беріліп, білім алушылардың жауабы ауызша қабылданды. Білім алушылар қазақтың лирикалық мазмұндағы әндерін қаншалықты біледі, оның қандай ұлттық құндылық бағытында мәні бар, қазіргі заманғы ұрпақ үшін лирикалық әндердің маңыздылығы бар ма, білім алушылардың болашақта кәсіби өсуіне ұлттық құндылықтың тигізер қандай әсері бағытындағы сұрақтар қамтылды. 3-ші кестеде көру қабілеті бұзылған студенттердің сауалнамаға жауап беру деңгейлерінің алғашқы және соңғы көрсеткіштері берілген.

Кесте 3 — Көру қабілеті бұзылған студенттерді лирикалық әндер арқылы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде өткізілген сауалнама көрсеткіші

№	Сұрақтар мазмұны	Көрсеткіштер деңгейі					
		Алғашқы көрсеткіш			Соңғы көрсеткіш		
		төмен	орта	жоғары	төмен	орта	жоғары
1	Лирикалық ән дегеніміз не?	63%	35%	12%	7%	15%	78%
2	Қандай лирикалық әндерді білесің?	59%	26%	15%	5%	12%	83%
3	Ұлттық құндылыққа қандай қасиеттерді жатқызуға болады?	67%	25%	13%	9%	13%	78%

4	Біз тындаған лирикалық әндердің қандай ұлттық құндылығы бар?	73%	17%	10%	6%	17%	77%
5	Қандай заманауи лирикалық әндерді білесің?	61%	15%	14%	8%	11%	81%
6	Қандай тарихи лирикалық әндер бар?	69%	17%	14%	10%	18%	72%
7	Өзің қандай лирикалық әнді жақсы көресің?	65%	18%	17%	4%	19%	77%
8	Қандай лирикалық ән айтқанды жақсы көресің?	71%	16%	13%	7%	12%	81%
9	Қандай лирик композиторларды білесің?	79%	14%	9%	9%	11%	82%
10	Қандай лирикалық әндер халықтық болып саналады?	75%	19%	6%	6%	10%	84%

Сауалнамадағы алғашқы көрсеткіште студенттердің лирикалық әндердегі ұлттық құндылықтар туралы ұғымдарының жауабы төмен, орта деңгейге қарағанда жоғары көрсеткіште болса, соңғы көрсеткіште берген жауаптары төменірек көрсеткіште болды. Атап айтқанда, «Қандай лирикалық әндерді білесің?» деген сұраққа алғашқы көрсеткіште студенттер жауабы жоғары деңгейде 15% пайызды құраса, соңғы көрсеткіштегі жоғары деңгейде 83% пайызды құрады. 3-ші кестеде берілген сауалнама сұрақтарын жеке талдап, қарастыратын болсақ, алғашқы көрсеткіште берілген жоғары деңгейдегі пайыздың соңғы деңгейдегі көрсеткіште әжептәуір өскенін байқауға болады. Зерттеу барысында көру қабілеті бұзылған білім алушыларды лирикалық әндер арқылы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеудің ерекшеліктері айқындалып, маңызына мән берілді және қолданылған әдіс-тәсілдер арқылы расталды. Жасалған жұмыстың нәтижесінде басқа ғалымдардың зерттеулеріне сүйене отырып, көру қабілеті бұзылған студенттерді қазақтың лирикалық әндері арқылы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеудің көптеген артықшылықтары айқындалды. Атап айтқанда, біріншіден, қазақтың лирикалық әндері – ұлттық болмысымызды дәріптейтін рухани мұра, екіншіден, қазақ халқының тарихы мен руханиятын, өткені мен бүгінін және болашағын, ішкі жандүниесін бейнелейтін тарихи шежіре, үшіншіден, ұлттық құндылығымызды жаңғыртушы тамаша тәрбие құралы, төртіншіден, ұлттық болмысымызды ұрпақтан ұрпаққа жалғастырушы қымбат қазына, бесіншіден, рухы биік, әлем мәдениетімен бәсекеге түсуге қабілетті тарихи танымның бір түрі.

Қорытынды. Көру қабілеті бұзылған білім алушыларды қазақтың лирикалық әндері арқылы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу қазіргі заман талабынан туындап отырған маңызды міндеттердің бірі. Лирикалық әндердің өзінің тарихи сарыны мен сазы бар. Зерттеу нәтижесінде музыка мамандығында оқитын көру қабілеті бұзылған білім алушылар үшін қазақтың лирикалық әндерінің ұлттық тәрбие беруде негізгі факторлардың бірі болып табылатындығы дәлелденді. Қазақтың лирикалық әндерін жоғары мектеп бағдарламасына жүйелі түрде енгізу инклюзивті білім беру сапасын

арттырудың және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген болашақ ұрпақты даярлаудың басты кепілі болып табылады. Ұлттық құндылық қасиеттерін бойына жинаған, халқының салт-дәстүрі мен әдет-ғұрпын сақтаған, өзіне сенімді, өзін-өзі рухани дамытуға қабілетті, зияткерлік мәдениеті мен өзіндік таланты бар талапты жас қай қоғам үшін де қажет.

Жүргізілген зерттеу нәтижелері барысында көру қабілеті бұзылған білім алушыларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде қазақтың лирикалық әндерінің маңыздылығы айқындалды. Лирикалық әндерді талдау, саралау, зерттеу жүргізу кезінде көру қабілеті бұзылған білім алушылардың қызығушылықтары мен белсенділіктері артып, берілген тапсырмаларды орындау барысында шығармашылық және ізденімпаздық қабілеттерінің қалыптасуына оң ықпалын тигізді. Ұлттық тәрбиеге негізделген лирикалық әндерді пайдалану барысында көру қабілеті бұзылған білім алушылардың цифрлық сауаттылығымен қатар жобалық және зерттеу қабілеттері деңгейлерінің де айтарлықтай артқаны дәлелденді.

Көру қабілеті бұзылған білім алушылар қауымы айналадағы заттарды көрмесе де өздерінің ішкі сезімдері арқылы дербес болуды, рухани тұрақтылығын сақтауды, қоғамға пайда келтіруді көздейді. Эксперимент нәтижесінде ерекше білім беруді қажет ететін студенттердің қалыпты білім алушылармен бірге ізденіп, дүниетанымын кеңейтуге, ұлттық құндылық қасиеттерін игеруге және өзінің білім сапасын көтеруге талпыныс жасай алатындығы анықталды. Зерттеу барысында ерекше білім беру қажеттілігі бар студенттерді ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде қолданылған лирикалық әндерді тек жоғары оқу орындарында ғана емес, арнайы мамандандырылған мектеп бағдарламасында қолдану мүмкіндігі де дәлелденді. Осы мақсатқа сай жүргізілген зерттеу нәтижелерін болашақта ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған мекемелерде кеңінен қолдануға болады.

References

Abdukaimov A., Baikabilov U. Kazak jastaryn adamgershilik kundylyktar netgizinde tarbieley [Educating Kazakh youth on the basis of moral values]. Scientific progress. — T. 3. — №5. — P. 230-237. (in Kazakh)

Amirova B.A. (2013) Etnikalık nanym-senim: teoriya jane tactica: [Ethnic prejudices: theory and tactics]. Karaganda, "AKNUR" baspacy, b. 126-127. (in Kazakh)

Bagdasaryan V.E. (2024) Traditsionnyye tsennosti kak osnova postroyeniya novogo mirovozzreniya v Rossii [Traditional Values as the Basis for the New Worldview Construction in Russia.]. Yaroslav!: Shukayeva sem-ya. — P. 41-45 (in Russian)

Boletova R.A. (2019) Ultyk kundylyktar arkyly damytu bilim beru juiesin jetildiru factory retindt [Development through national values as a factor in improving the education system.] Qazaqtany. — №4. — P. 278-281. (in Kazakh)

Daniela Linda. (2022) Inclusive Digital Education. Springer Cham. University of Latvia, Riga, Latvia. — P. 25-30. https://www.researchgate.net/publication/360977828_Inclusive_Digital_Education (in English)

Daniela L., Lytras M.D. (2019) Educational Robotics for Inclusive Education. Springer. University of Latvia, Riga, Latvia. <https://doi.org/10.1007/s10758-018-9397-5> (in English)

Dorota Podgorskaya-Yakhnik, Gabdrakhmanova Sh.T., Arystangaliyeva, V.T., Panishcheva, O.A.

(2020) Inylusivti bilim beru [Inclusive education]. Uralsk: West Kazakhstan University M. Utemisov. — P. 16-20. <https://pedfac.wku.edu.kz/images/2024/metodika/2020.pdf> (in Kazakh)

Fabio Dovigo. (2017) Special Educational Needs and Inclusive Practices: University of Bergamo, Italy: SensePublishers Rotterdam. Volume 33. — P. 10-13. file:///C:/Users/USER/Downloads/special-educational-needs-and-inclusive-practices/ComplimentaryCopy.pdf. (in English)

Fuch Eckhardt., Otto Marcus., Yu Simiao. Background paper prepared for the (2020) Global education monitoring report: Inclusion and education. — P. 14-16. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718> (in English)

Guzeva N.Yu. (2015) Tsennostno-orientirovannoye obuchenie: metodologiya I praktika [Value-oriented learning: methodology and practice]. Ul,yanovsk: Zebra. —98 p. (in Russian)

Kamalova N. (2019) Kazaktyn oshpes kundylgy. [The Indelible Value of the Kazakh.]. Almaty: Evero. — P. 11-14. (in Kazakh)

Levshunova Zh.A., Basalayeva N.V., Kazakova T.V. (2017) Inklyuzivnoye obrazovaniye [Inclusive education]. Krasnoyarsk: Sibirckiy federal,nyy universitet. — P. 6-7 https://inklyuzivnoe_obrazovanie_uchebnoe_posobie_2017.pdf (in Russian)

Ospanbayeva M.P. (2019) Inylusivti bilim berudin mazmuny men adistemezy [Content and methodology of inclusive education]. Almaty. — P. 45-49. (in Kazakh)

Pliasa, S., Kartasidou, L., Fachantidis, N (2022) Higher Education Students' Training Toward Inclusion; Virtual Reality Introduces Socially Assistive Robots Technologies for Digital Inclusion. In: Daniela, L. (eds) Inclusive Digital Education. Educational Communications and Technology: Issues and Innovations. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-14775-3_15 (in English)

Toybazarova N.A. (2019) Interaktivti okity technologyasi. [Interactive learning technology]. Nur-Sultan: Turan-Astana University baspasy. — 89 p. (in Kazakh)

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the Central Asian Academic Research Center LLP

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the journals of the Central Asian Academic Research Center LLP implies that the described work has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The Central Asian Academic Research Center LLP follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the Cross Check originality detection service <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/ or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the Central Asian Academic Research Center LLP.

The Editorial Board of the Central Asian Academic Research Center LLP will monitor and safeguard publishing ethics.

Requirements for articles design for publication in the journal are available on the websites:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Managing Editor: A.Shormakova

Editors: D.S. Alenov, M.Konyrbekov

Computer layout: G.D. Zhadyranova

Подписано в печать 27.04.2026.

46,0 п.л.

Заказ 2.